

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Milana Kamlacha, JUDr. Jaroslava Vlašína, JUDr. Vojtěcha Šimíčka a JUDr. Marie Turkové v právní věci žalobkyně: **M. P.**, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o přezkoumání rozhodnutí žalovaného ze dne 30. 4. 2004 č.j. OAM-1122/VL-11-ZA-03-2004, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 36 Az 121/2004, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2006 č. j. 36 Az 121/2004 - 106,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2006 č. j. 36 Az 121/2004 – 106 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalovaného ze dne 30. 4. 2004 č.j. OAM-1122/VL-11-ZA-03-2004 nebyl žalobkyni (dále i „stěžovatelka“) udělen azyl v České republice dle ustanovení § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“), a nebyla na ni vztažena překážka vycestování ve smyslu ustanovení § 91 téhož zákona. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 11. 2005 č. j. 36 Az 121/2004 - 84 bylo podání žalobkyně proti citovanému rozhodnutí žalovaného odmítnuto. Proti tomuto usnesení krajského soudu podala žalobkyně kasační stížnost, ve které zároveň požádala o ustanovení právního zástupce.

Dne 7. 2. 2006 byl žalobkyni doručen formulář – Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce s výzvou krajského soudu, aby formulář ve lhůtě patnácti dnů ode dne doručení zaslala soudu zpět vyplněný spolu se sdělením, jakým způsobem a v jaké výši platí nájem ubytovateli či pronajímateli a jak si opatřuje finanční prostředky na svou výživu a ošacení, a aby svá

tvrzení doložila listinnými důkazy. Zároveň byla žalobkyně soudem poučena, že nebude-li ve stanovené lhůtě shora uvedené splněno, soud návrh na ustanovení právního zástupce zamítne. Žalobkyně potvrzení soudu ve stanovené lhůtě zaslala, přičemž všechny kolonky týkající se majetku, příjmů a sociálních dávek proškrtla a pouze konstatovala, že nemůže pracovat, protože její zdravotní stav je špatný a nutně potřebuje peníze na operaci.

Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2006 č. j. 36 Az 121/2004 - 106, byl návrh stěžovatelky na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti zamítnut. Soud uvedl, že stěžovatelka mu zaslala pouze formulář, ve kterém sdělila, že nemá příjmy z pracovního (obdobného) poměru; z důvodu špatného zdravotního stavu není zaměstnána; nemá příjmy z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti, ani příjmy z hmotného a sociálního zabezpečení; nemá další příjmy ani osobní majetek; dále nemá vyživovací povinnost ani závazky; a konečně, že nutně potřebuje peníze na operaci. Dle názoru krajského soudu však stěžovatelka svá tvrzení neprokázala žádnými listinnými důkazy, neprokázala tedy dostatečně, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, respektive pro ustanovení právního zástupce.

Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Brně podala stěžovatelka v zákonné lhůtě kasační stížnost z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, v platném znění (dále jen "s. ř. s."). Stěžovatelka nesouhlasí s názorem krajského soudu a naopak se má za to, že sdělila ve stanoveném termínu všechny potřebné informace týkající se její finanční situace. Dále stěžovatelka uvádí, že listinné důkazy, které by dosvědčovaly skutečnost, že nepracuje, neexistují, a že stejně tak nedisponuje dokumenty vypovídajícími o její finanční situaci. Veškeré finanční prostředky potřebné k životu získává stěžovatelka dle svých slov jako dary od příbuzných a známých. Stěžovatelka se domnívá, že má nárok na to, aby jí soud ustanovil bezplatného právního zástupce z řad advokátů, a závěrem dodává, že je v současné době ve velmi slabé sociální situaci a není schopna si pro řízení o kasační stížnosti advokáta zajistit. Stěžovatelka navrhuje, aby usnesení krajského soudu bylo zrušeno a věc byla vrácena k dalšímu řízení, zároveň navrhuje přiznat kasační stížnosti odkladný účinek.

Kasační stížnost je přijatelná a důvodná.

Kasační stížnost je podle ustanovení § 102 a násl. s. ř. s. přípustná a jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud podle ustanovení § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. dále zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelky. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

Jak Nejvyšší správní soud vyložil v usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 -39, www.nssoud.cz, o případ přijatelnosti kasační stížnosti se může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že se o tento případ jedná v souzené věci a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

Nelze totiž pominout fakt, že v otázce rozhodování o ustanovení zástupce účastníku řízení formovala bohatá rozhodovací praxe obecných i správních soudů obecné zásady, které, přestože nebyly vždy vyjádřeny v právních větech, jsou bezpochyby součástí soudní judikatury. Jak bude níže uvedeno, krajský soud v souzené věci v souladu s touto judikaturou nepostupoval, a proto se jeho procesní pochybení projevilo v materiální sféře stěžovatelky, neboť v konečném důsledku znamenalo případnou nemožnost projednání věci Nejvyšším správním soudem.

Neméně významnou skutečností a dalším argumentem pro shledání přijatelnosti je i specifická povaha kasační stížnosti směřující proti usnesení o neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti ve věcech azylu. V případě kasační stížnosti směřující proti neustanovení zástupce, u níž, jak dovodila judikatura (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný pod č. 486/2005 Sb. NSS – pozn. soudu), není nedostatek povinného zastoupení advokátem důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti, nelze přehlédnout fakt, že důvody kasační stížnosti proti neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti formuluje zpravidla sám stěžovatel – neúspěšný žadatel o ustanovení zástupce. Ve věcech azylu se tedy jedná o cizího státního příslušníka, zpravidla neovládajícího český jazyk a neznalého českého právního prostředí. Stěží si pak lze představit, že by takový účastník řízení byl schopen pregnantně formulovat, v čem spočívá přesah jeho vlastních zájmů v případě kasační stížnosti proti rozhodnutí, jímž mu nebyl ustanoven zástupce; při zavádění institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu navíc zákonodárce vycházel z toho, že se bude jednat o tzv. advokátský proces. V procesní situaci, kdy nutnost formulace kasační stížnosti stíhá samotného účastníka řízení, by pak měl být výklad institutu přijatelnosti ze strany Nejvyššího správního soudu maximálně šetřící jeho práva a dbající toho, aby příliš striktním výkladem neutrpěl v řízení újmu. Z těchto důvodů tedy soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že Krajský soud v Brně pochybil při posouzení toho, zda stěžovatelka doložila svá tvrzení týkající se majetkových poměrů a zda tedy byl splněn předpoklad pro osvobození od soudních poplatků. Soud odůvodnil zamítavý výrok svého usnesení tím, že stěžovatelka svá tvrzení neprokázala žádnými listinnými důkazy, tedy neprokázala, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. K tomu je zapotřebí poukázat na to, že stěžovatelka na výzvu soudu sdělila, že nevlastní žádný majetek a nemá žádné příjmy. Krajský soud přesně nespecifikoval, jaké konkrétní skutečnosti stěžovatelka ke své újmě nedoložila listinnými důkazy, ačkoliv je doložit mohla. Pokud jde o požadavek soudu, aby stěžovatelka doložila listinnými důkazy tvrzení o tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, pak je zapotřebí zdůraznit jedno ze základních východisek dokazování v řízení před soudem spočívající v tom, že dokazovat nelze něco, co neexistuje. Jedná se o tzv. negativní důkazní teorii, o níž se pojednává mj. v publikaci Prof. JUDr. Aleny Winterové, CSc., a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Linde Praha, a. s., 2006, s. 279: „*Teorie negativní je založena na tom, že negativní skutečnosti nemohou být dokazovány, a je tedy ten, kdo tvrdí negativní skutečnost, od důkazního břemene osvobozen. Nedávný judikát NS ČR poskytuje pěkný příklad aplikace této teorie, když s poukazem na nemožnost dokazování negativní skutečnosti rozhodl, že žalovaný v bytovém sporu podle § 706 OZ není zatížen důkazním břemenem stran skutečnosti, že nemá vlastní byt, a tudíž opak toho – existenci vlastního bytu žalovaného – musí prokázat žalobce.*“ Jediný důvod, na základě něhož soud dospěl k závěru, že u stěžovatelky není dán předpoklad osvobození od soudních poplatků, spočíval v souzené věci v neprokázání stěžovatelkou tvrzených skutečností prostřednictvím listinných důkazů. Jak již bylo výše uvedeno, svou nemajetnost však stěžovatelka ani prokázat nemohla. Za této situace podle názoru Nejvyššího správního soudu

nebylo možné dospět k závěru, že by stěžovatelka neprokázala předpoklad osvobození od soudních poplatků; krajský soud pochybil, když stěžovatelce přičetl k tíži nedokázání skutečností, které z povahy věci dokázat nemohla.

Podle názoru zdejšího soudu je tedy důvod podání kasační stížnosti dle ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. oprávněný, neboť krajský soud nesprávně posoudil splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků ze strany stěžovatelky. Předpoklad osvobození od soudních poplatků je vedle skutečnosti, že návrh, pro řízení o němž se žádá o ustanovení zástupce, nesmí být zjevně neúspěšný, jednou z podmínek, které musejí být kumulativně naplněny, aby správní soud mohl účastníku řízení na jeho žádost ustanovit zástupce. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. V souzené věci stěžovatelka na základě výzev soudu uvedla, že nemá žádný příjem ani majetek, a že není zaměstnána z důvodu svého špatného zdravotního stavu. Krajský soud tyto skutečnosti ve svém rozhodnutí shrnul v reprodukční části, poté však při hodnocení splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků dospěl ke strohému závěru, že stěžovatelka svá skutková tvrzení nedoložila žádnými listinnými důkazy, proto dostatečně neprokázala, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, resp. pro ustanovení zástupce. Soud tedy nesprávně posoudil otázku splnění předpokladu osvobození od soudních poplatků, neboť přičetl stěžovatelce k tíži neprokázání skutečností, které prokázat ani nemohla. Tímto přístupem soud stěžovatelce *de facto* odepřel právo na právní pomoc zakotvené mj. v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož „každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení“. Podrobnosti pro to, za jakých podmínek je možné účastníku řízení ve správním soudnictví ustanovit zástupce, stanoví § 35 odst. 8 s. ř. s. Podle tohoto ustanovení „navrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát“.

Stěžovatelka v úvodu podané kasační stížnosti výslovně uplatnila také důvody dle ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) a d) s. ř. s., aniž by je však blíže jakkoliv specifikovala. Za této situace a v uvedeném rozsahu se Nejvyšší správní soud citovanými stížnostními důvody nezabýval.

Nezastoupení stěžovatelky advokátem by mělo v řízení o původně podané kasační stížnosti následek v podobě jejího odmítnutí podle § 46 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Nejvyšší správní soud proto konstatuje, že postupem krajského soudu při rozhodování o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti došlo k pochybením, jímž bylo stěžovatelce upřeno výše zmíněné ústavním pořádkem chráněné právo na právní pomoc a odňata možnost předložit původní kasační stížnost směřující proti rozsudku ze dne 13. 10. 2005, č. j. 36 Az 130/2004 - 65, Nejvyššímu správnímu soudu k posouzení její přijatelnosti, resp. důvodnosti; to by ve svém důsledku vedlo k odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*).

Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že usnesení Krajského soudu v Brně vycházelo z nesprávného posouzení právní otázky, zda stěžovatelka splňuje předpoklad osvobození od soudních poplatků nezbytný pro rozhodnutí o tom, zda se stěžovatelce ustanoví zástupce. Proto Nejvyšší správní kasační stížností napadené usnesení krajského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil; současně věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení,

v němž je tento soud podle odst. 3 téhož ustanovení vázán výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

Co se týče návrhu stěžovatelky na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti, o tomto Nejvyšší správní soud nerozhodoval, neboť podání kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu o žalobě proti rozhodnutí ministerstva ve věci azylu má odkladný účinek ze zákona (§ 32 odst. 5 zákona o azylu).

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne podle ustanovení § 110 odst. 2 s. ř. s. Krajský soud v Brně v novém rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 10. ledna 2007

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu

